

Механизам на граѓанското општество, Програма за медиумска слобода и отчетност, EuropeAid/134613/C/ACT/MULTI

Медиумска писменост и образовни потреби на новинарите и јавноста во Албанија, Босна и Херцеговина, Македонија, Црна Гора и Србија

Согледувања и препораки за курсот на политиките

Проектот е финансиран од:
Европската унија

Проектот е имплементиран од:
Центарот за независно
новинарство

Медиумска писменост и образовните потреби на новинарите и јавноста во Албанија, Босна и Херцеговина, Македонија, Црна Гора и Србија

Согледувања и препораки за курсот на политиките

документ објавен во рамки на Регионалната конференција насловена "Медиумска писменост и образовни потреби на новинарите и јавноста", Скопје, 28-29 март 2017 година

Автор: Јоана Авадани
Центар за независно новинарство,
Букуреш

Овој документ е изработен со финансиска помош на Европската Унија. За содржината е одговорен единствено Центарот за независно новинарство и во никаков случај не може да се смета дека ги отсликува ставовите на ЕУ.

ОБРАЗОВНИ ПОТРЕБИ НА НОВИНАРИТЕ И ЈАВНОСТА

Согледувања и препораки за курсот на политиките

Речиси 20 години се вложуваат многу напори и ресурси во развојот на капацитетите на новинарите во Југоисточна Европа. Резултатите сè уште се далеку од задоволителни и новите случувања во медиумскиот сектор и во светот, на еден начин ги прават овие напори очигледно недоволни.

Медиумското опкружување денес е различно од пред 20 години. Сега ги уживаме придобивките од мулти-медиумското, мулти-платформското новинарство, си поигруваме со виртуелната реалност како алатка за раскажување приказни, користиме нови информатички технологии за дополнување на уредувачката работа на луѓето и се обраќаме на глобалната публика и на тој начин ја ангажираме. Вештините на новинарот се променети и значително проширени, а очекувањата на јавноста која е технолошки поткована, се зголемени.

Проектот „Партнерство на ЈИЕ за развој на медиумите“ го истражува начинот на кој земјите во регионот (Албанија, Босна и Херцеговина, Македонија, Црна Гора и Србија) се подготвени да се справат со овие нови предизвици. Го разгледувавме и капацитетот на школите за новинарство во насока на остручување на идните генерации на новинари во извршувањето на нивната работа во новата средина, како и напорите што се прават за подготвување на јавноста за разгледување, користење и критичко оценување на мноштвото нови и стари медиуми.

Студијата беше спроведена во петте земји од март 2016 година до февруари 2017 година, и истата беше дискутирана во рамките на Регионалната конференција за „Медиумска писменост и образовни потреби на новинарите и јавноста“, која се одржа во Скопје, на 28 и 29 март 2017 година.

Клучни наоди:

- Едукацијата на медиумските професионалци и едукацијата на јавноста се два краја од истата информативна врска која постои во општеството; може да се третираат или заедно или одвоено, но тие придонесуваат кон истиот проток на информации;

- Медиумската и информативната писменост е животна вештина која треба да ја владеат сите граѓани; засега, не сите земји/засегнати страни ја разбираат и ја вреднуваат својата улога во општеството;

- Медиумското и информативното образованието треба да биде заеднички потфат на сите засегнати страни, на национално, регионално и европско ниво; засега, недржавните актери се тие кои го трасираат патот;

- Медиумското и информативното образование (со акцент на критичкото размислување и трансферот од примање на информации кон преземање акција) треба да започне од најрана возраст, но да ги третира и сите возрастни групи; засега, се чини дека тинејџерите се фокусот на сите напори;

- Образованието на новинарите треба да ги вклучува и професионалните и технолошките вештини; во моментот, заостанува, следејќи ги застарените наставни програми. Исто така, постои тенденција за затворање на специјализираните програми по новинарство;

- Напорите во областа на медиумското образование и медиумската писменост треба да бидат во согласност со технолошкиот развој со цел да се задржи нивната релевантност; засега, тие често се реактивни, наместо проактивни.

Со цел да се подобри слободниот проток на информации во нашите општества и да се обезбеди здрав степен на слобода на изразување од страна на одговорните чинители во поволно опкружување сите засегнати страни треба да се согласат и да соработуваат.

Држави

1. Државите треба да ја поддржат слободата на изразување како суштинска вредност и основно човеково право. Слободата на медиумите и медиумската писменост се составен дел на ова право и државите треба да настојуваат да ги промовираат и да ги заштитат.
2. Државите треба да дадат приоритет на медиумската и информациска писменост (МИП) и да најдат начини за нејзино вклучување во основното образование во училиштата, како и да понудат алтернативи за доживотно учење. Центрите за воншколски активности и општествените центри треба да бидат земени во предвид во поглед на развој на МИП. Потребно е да се обезбеди соодветно финансирање за програмите на МИП.
3. Државите треба да го поддржат собирањето на структурирани и сеопфатни информации за новинарско образование, медиуми и медиумската писменост. Потребно е да се определат значителни истражувачки програми, бидејќи овие полиња, иако се клучни, се недоволно истражени.
4. Државите треба да обезбедат соодветно финансирање на образовните институции (универзитети, школи) со цел да овозможат добро подготвени професори, гости- предавачи од висок калибар, современа опрема и практична обука.
5. Државите треба да соработуваат и да ги поддржуваат (вклучително и финансиски) напорите на другите засегнати страни за промовирање на медиумска и информативна писменост, по можност преку пристапот *од долу-нагоре*.

Универзитети

1. Државните и приватните универзитети треба да ги задржат и модернизираат своите програми за новинарство.
2. Универзитетите треба го зголемат нивото на знаење и обука на наставниот кадар како за ИКТ, така и за медиумската писменост и да ги отворат курсевите за други професионалци со различно искуство.
3. Образованието по новинарство, како и секоја друга дисциплина во образованието, има потреба од реформи, подобрување на процесите и решавање на јазот меѓу образованието и бизнисот.
4. Универзитетите треба да создаваат и да одржуваат системи за следење на кариерата на нивните дипломци.
5. Универзитетите треба да ги предводат истражувањата и иновациите во медиумската писменост и да ја прошират својата понуда на различни категории на публика.

Училишта

1. Училиштата треба да ја прифатат идејата за медиумска и информациска писменост како животна вештина на учениците/студентите и да ја вклучат како своевиден меѓутематски пристап;
2. Училиштата треба да работат на подобрување на нивото на знаење и обука на наставниот кадар, како за ИКТ, така и за медиумската писменост.
3. Училиштата треба се отворат во поглед на работата со организациите на граѓанското општество (ОГО) во развивање на креативни, неформални МИП програми. Училиштата треба самите да се определат или да соработуваат со постоечките центри на заедницата, со цел на пошироката јавност да и дадат можност за развивање на МИП.
4. Наставниците треба да се поттикнуваат и охрабруваат да соработуваат, да се заложат за професионален развој преку споделување на искуства со колегите на работното место, да создаваат или да бидат активни во здруженијата на наставниците. Треба да се создаде образовна заедница со цел да се олесни природната размена на искуства и меѓусебно поттикнување на идеи.

Други засегнати страни

1. Засегнатите страни заинтересирани за МИП треба да развиваат и применуваат иновативни пристапи кон програмите за медиумска и информациска писменост, како и да иницираат и продлабочуваат соработка со различни институции и органи.
2. Програмите за МИП треба да бидат насочени кон различни публики, на различна возраст, и тоа не само преку образовниот систем.

Бизниси

1. Медиумските компании треба да ги почитуваат и доследно да ги применуваат новинарските стандарди и да служат како модел за новинарско образование и критериум во проектите за МИП.
2. Медиумските компании, индустријата и професионалните здруженија на медиуми треба да се настојуваат да се вклучат и да го поддржат новинарството и образованието за МИП.
3. Медиумските компании треба да соработуваат со универзитетите во разработување и спроведување на програми кои подобро ги одразуваат променетите потреби на индустријата и променетите шеми за користење на информации од страна на потрошувачите/публиката.

4. Медиумските компании треба да бидат отворени за студентите по новинарство и хонорарните новинари/граѓани-новинари, преку нудење на можности за стекнување на практично знаење и работно искуство.
5. Технолошките компании треба да ја признаат, препознаат и прифатат нивната улога како посредници во слобода на изразување, а со тоа и чинители во МИП и соодветно да делуваат, преку поддржување на таквите програми.

Јавни медиумски сервиси

1. Јавните радиодифузни сервиси (ЈРС) треба да служат како пример во следење на највисоките професионални стандарди, преку користење на напредни технологии во подготвувањето на новинарски и други медиумски производи.
2. ЈРС треба да вклучуваат сегменти за медиумска писменост во нивната редовна програма и да ги користат сите канали со кои располагаат за ангажирање и образување на јавноста.
3. ЈРС треба да бидат отворени за универзитетите и активно да учествуваат во подготвување на новите генерации новинари.
4. ЈРС треба да соработуваат со образовниот систем со цел вистински и целосно да ја играат својата улога во медиумското образование.
5. ЈРС треба да играат активна улога во подигнувањето на свеста во врска со потребата од сеопфатни програми за МИП отворени за сите категории на јавност.

Граѓански организации (ГО)

1. ГО треба да останат ангажирани во програмите за медиумска и информациската писменост и да го користат своето поимање и флексибилност за креирање на иновативни проекти во оваа област.
2. ГО треба да развијат јавни кампањи за важноста на медиумската и информациската писменост.
3. ГО треба да се залагаат за воведување на медиумска и информациска писменост во образовниот систем уште од самиот почеток на школувањето и да промовираат алтернативни активности за доживотно учење.
4. ГО кои што веќе стекнале искуство во дизајнирање и водење на програми за МИП, треба да ја понудат својата експертиза на другите заинтересирани страни, особено на државните органи.

Европска Унија

1. ЕУ треба да ја промовира и заштитува слободата на изразување, како основно човеково право и медиумската и информациската писменост како потребна животна вештина за сите нејзини граѓани. Европските институции треба да бидат модел за земјите-членки и земјите-кандидати. ЕУ треба внимателно да ги следи владите на земјите-членки и земјите-кандидати во рамките на нивното остварување на слободата на изразување и редовно да известува за резултатот од следењето на работата.
2. ЕУ треба да се постави како лидер во полето на МИП, да биде креативна и иновативна, а не реактивна, а истовремено да работи на овозможување на размената на добри практики меѓу членовите и придружните членки.
3. Иницијативите кои произлегуваат од народот („грас рут“) треба да бидат охрабрани и поддржани, преку долгорочно, флексибилно, заедничко ангажирање. Финансиското оптоварување на МИП треба да падне на државите и/или на субјектите кои генерираат профит, а не на непрофитните организации.

И покрај тоа што предложените идеи за курсот на политиките можат да придонесат во промовирање на здрава и инклузивна култура на медиумско образование, сепак сè уште постојат проблеми кои веројатно ќе постојат и во иднина и кои би можеле да го попречат секое добронамерно делување.

Прашања кои треба дополнително да се решаваат

1. Како да обезбедиме стабилна, вистинска, меѓупартиска политичка поддршка за медиумската и информациската писменост?

Колку и да се силни и одржливи активностите на другите засегнати страни, кохерентна и ефикасна култура на медиумските политики не може да се постигне без поддршка на носителите на одлуки. Тие по дефиниција се политички актери. Затоа, треба да покажат силна и постојана политичка волја за создавање на таква култура. Треба да ја признаат вредноста на медиумското и информативното образование, да го поддржуваат јавно и доследно, без оглед на нивната политичка припадност.

2. Дали постои опасност од идеологизирање на МИП?

Да, постои и не е мала. Медиумската и информациската писменост се однесуваат на критичко размислување и креирање сопствено мислење. Не се работи за учење на луѓето кој е „добар“, а кој „лош“, што да мислат и како да делуваат и реагираат. Постои една тенка линија на која едукаторите и креаторите на политики треба да обрнат внимание. МИП не е пропаганда или индоктринација,

туку спротивното од тоа. Сите иницијативи на МИП треба да се стремат кон обезбедување и гарантирање на неутрален пристап. Сепак, тие треба да обезбедат доволна заштита на наставниците и обучувачите кои, при нивното чесно работење во рамките на образованието за МИП може да бидат предмет на политички притисок или одмазда.

3. Како го оценуваме нашиот успех во МИП?

Централните фигури на МИП не се креаторите на политиките, ниту едукаторите, туку корисниците, оние кои се образуваат. Потребно е да се следи и мери нивниот напредок со цел да се измери напредокот на определена програма за МИП. Иако е релативно лесно да се документираат активностите и резултатите, сè уште е дискутабилно како може да се измери степенот на медиумска писменост на населението. Последниот предлог на директорот за образование на Организацијата за економска соработка и развој (ОЕЦД) Андреас Шлајхер^{1 1} сугерираше дека вештините за медиумска писменост треба да бидат дел од стандардните тестови на Меѓународната програма за оценување на знаењата и вештините на учениците (ПИСА). Но, што е со следниот чекор? Како може да се измери начинот на кој знаењето и вештините за критичко размислување се преточуваат во вистинско, активно граѓанство инспирирано од демократија? Ова се прашања кои заслужуваат понатамошно разгледување и прилично итен одговор.

4. Дали треба МИП да се институционализира?

Со такви големи очекувања – вклучување во формалното образование, надвор од наставната програма, понудено во разни формални и неформални облици, отворено за сите категории на луѓе, на сите возрасти, поддржани од констелација на засегнати страни и по претпоставка дека – концептот на МИП наскоро ќе се стандардизира на еден или на друг начин. Дали експертите по медиумска и информациска писменост треба да добијат одредена потврда во областа, како што е случајот со другите наставници? И ако е така, кој треба да биде задолжен за таквото сертифицирање? Кои наставни вештини и преносливо знаење треба да бидат сертифицирани? Дали таквата потврда треба да важи насекаде или треба да се однесува на конкретна земја? Повторно, мноштво прашања на кои треба да се посвети внимание.

5. Што би се случило кога нашата работа би завршила? Но, дали воопшто би завршила?

Во еден таков амбиент каков што е медиумскиот, во општествата кои многу брзо се менуваат, преку развој на технологијата од ден на ден, кога може да се каже дека работата е завршена?

Означени зборови: *медиумска и образовна писменост, новинари, политичка волја, стратегија за колеги наставници, ЈМС, слобода на изразување, технологија, ЕУ, заедница, учење*

¹ <http://www.bbc.com/news/education-39272841>